

Katarzyna Duda-Gromada*

TURYSTYKA JEZIORNĄ – NOWA FORMA TURYSTYKI?

Lake tourism – a new form of tourism?

Zarys treści. Znaczenie jeziora w doświadczeniu turystyczno-rekreacyjnym było podstawą nazwania turystyki związanej z jeziorem – turystyką jeziorną. W artykule zaprezentowano definicje oraz typy analizowanego zjawiska, jak również proponowane podejścia badawcze.

Słowa kluczowe: jezioro, turystyka

Key words: lake, tourism

W przeszłości jeziora postrzegano w kategoriach ich użyteczności – jako rezerwuuar wody oraz środowisko uzyskiwania pożywienia. Obszary nad jeziorami były atrakcyjnymi obszarami osadnictwa ale również były utożsamiane z dzikimi, niebezpiecznymi obszarami, gdzie wylęgają się choroby (Potocka, 2007; Hall i Harkonen, 2006). Współcześnie, jeziora postrzegane są jako atrakcyjne z punktu widzenia turystyki i rekreacji, jak również z punktu widzenia lokalizacji drugich domów, czy „domów na emeryturę” (Hall i Harkonen, 2006). Taka percepcja środowiska jeziornego pojawiła się prawdopodobnie pod koniec XVIII wieku, a w okresie rozwoju społeczeństwa przemysłowego jeziora słodkowodne stały się znaczącym elementem krajobrazu kulturowego. Celem artykułu jest uzasadnienie odrębności turystyki jeziornej jako formy turystyki, określonej przez specyficzne środowisko przyrodnicze. W klasyfikacji typów turystyki, ze względu na miejsce pobytu (funkcje turystyczne miejsca), taką odrębnością charakteryzuje się turystyka wiejska i miejska (Kowalczyk, 2000). Na podstawie współczesnej literatury przedmiotu przedstawiono propozycje definicji turystyki jeziornej oraz dokonano przeglądu badań w tym zakresie.

W wielu regionach turystycznych na świecie, jeziora są obecnie traktowane jako środowisko dogodne do uprawiania turystyki i rekreacji, a także istotna

---

* Uniwersytet Warszawski, Wydział Geografii i Studiów Regionalnych, Zakład Geografii Turyzmu i Rekreacji, e-mail: kduda@uw.edu.pl.

atrakcja turystyczna. Dlatego używane są często w kampaniach promocyjnych jako podstawa kształtowania wizerunku turystycznego (por. David i inni, 2007). Pomimo tego, w literaturze przedmiotu mało jest opracowań, które dotyczą znaczenia jeziora w turystyce (Hall i Harkonen, 2006; Hall i Stoeffels, 2003). Można nawet mówić o niedostatku badań dotyczących jezior w porównaniu z tymi, które podejmowane są na temat oceanów (Odada, 2004).

Większość przeprowadzonych badań związanych z jeziorami, skupia uwagę tylko na jednej z form turystyki (Tikkanen, 2003; Galgoczy-Nemeth, 2007). Aczkolwiek można spotkać prace poświęcone m.in. konfliktom między różnymi grupami użytkowników. Według Stephena Smitha (2003) w literaturze przedmiotu jeziora pojawiają się najczęściej jako tło dla badań dotyczących:

- sportów wodnych (żeglarstwa, wędkarstwa, biwakowania, wypoczynku w domach letniskowych);
- konfliktów pomiędzy różnymi użytkownikami jeziora (np. kajakarze a pływający na łodziach motorowych);
- zanieczyszczeń, zmian w ekosystemie jeziora;
- motywacji, poziomu satysfakcji z uprawiania aktywności turystyczno-rekreacyjnych;
- planowania i promowania zrównoważonego rozwoju turystyki;
- problemów związanych z polityką, planowaniem, rozwojem i ochroną jeziora, gdy znajduje się ono na terenie dwóch albo więcej jednostek administracyjnych (państw).

Nie ma natomiast badań poświęconych całościowej analizie zjawisk turystycznych na obszarach sąsiadujących z jeziorami, czyli czemuś, co można by nazwać „turystyką jeziorną”. Jest to dosyć niezrozumiałe, ponieważ jeziora, podobnie jak np. góry, charakteryzują się specyficznym środowiskiem przyrodniczym, które warunkuje uprawianie turystyki. W związku z tym turystyka związana z jeziorem może być wyróżniona i rozumiana na podobnej zasadzie, jak np. turystyka górską (Hall i Harkonen, 2006). Natomiast badania powinny dotyczyć podobnych problemów, jak badania przeprowadzane w innym środowisku, np. w górach, oceanach, a nawet aglomeracjach miejskich (Smith, 2003).

Na podstawie powyższych rozważań można wysnuć wniosek, iż stosowane w publikacjach anglojęzycznych pojęcie turystyki jeziornej (lake tourism) ma rację bytu¹. W literaturze można znaleźć kilka definicji turystyki jeziornej (tab. 1).

---

¹ W pracach polskojęzycznych pojęcie to jest jeszcze rzadko stosowane. I. Potocka (2007) proponuje wprowadzenie terminu *limnoturystyka* (od gr. limne – jezioro, staw). Termin ten został również użyty przez A. Choińskiego i G. Borkowskiego (2008) w niedawno wydanej publikacji dotyczącej waloryzacji jezior dla potrzeb turystyki i wypoczynku. Autorzy również posługują się sformułowaniem *turystyka jeziorna*.

Tab. 1. Definicje turystyki jeziornej
Table 1. The definitions of lake tourism

Smith 2003 (str. 15)	Turystyka, dla której jezioro może być istotnym elementem doświadczenia turystycznego albo bodźcem podejmowania aktywności turystyczno-rekreacyjnej
Goossen 2003 (str. 50)	Turystyka, która jest związana nie tylko z wodą i sportami wodnymi (np. żeglarstwem), ale również z tym, co oferują obszary otaczające (łąd)
Tikkanen 2003 (str. 292)	Turystyka, która wykorzystuje różne rodzaje zasobów, a jej głównym celem jest pobudzanie lokalnej przedsiębiorczości, która ma siłę przyciągania turystów oraz przynosi dochody
Hall, Harkonen 2006 (str. 4)	Turystyka odbywająca się nie tylko na jeziorze, ale także na obszarach je otaczających

Źródło: opracowanie własne na podstawie literatury

Przytoczone definicje zwracają uwagę na dwa ważne elementy w turystyce jeziornej: jezioro i obszary je otaczające. W związku z tym można przyjąć następującą definicję: *Turystyka jeziorna to turystyka związana z samym jeziorem oraz z obszarami je otaczającymi. Obejmuje zatem wszystkie formy aktywności turystyczno-rekreacyjnej podejmowane na akwenie jeziornym oraz na otaczających je terenach na lądzie.* Przykładami aktywności turystycznych „na wodzie” może być: uprawianie sportów wodnych, wędkarstwo, czy kąpiele, natomiast „na lądzie”: plażowanie, spacer, jazda na rowerze, czy zwiedzanie.

W zależności od znaczenia jeziora w doświadczeniu turystycznym można wyróżnić trzy typy turystyki jeziornej (tab. 2)

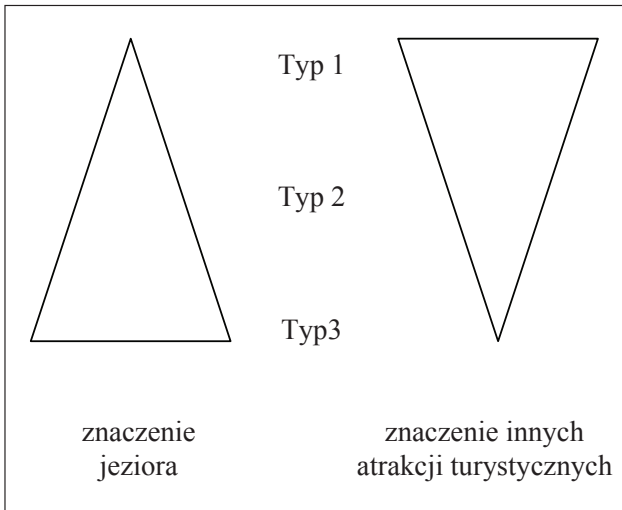
Znaczenie jeziora w poszczególnych typach turystyki jeziornej jest odwrotnie proporcjonalne do znaczenia pozostałych atrakcji turystycznych i infrastruktury turystycznej. Zależność tę graficznie przedstawiono na rycinie 1.

Inną cechą turystyki jeziornej, podkreślaną przez wielu autorów, jest jej powiązanie z obszarami wiejskimi (Gartner, 2003; Stedman i in., 2003; Hall i Stoffels, 2003; Galgoczy-Nemeth, 2007). M. Drzewiecki (1998) wskazuje, iż turystyka wodna może być częścią turystyki wiejskiej, jeżeli odbywa się na terenach wiejskich. W wielu jednak krajach, jeziora oraz sztuczne zbiorniki wodne w pobliżu wielkich aglomeracji, są ważnym zasobem dla turystyki i rekreacji. Zwłaszcza te, które znajdują się w odległości jednodniowej wycieczki dla mieszkańców terenów zurbanizowanych. Zbiorniki narażone są często na większą antropopresję i zanieczyszczenia ze strony turystyki (Curtis, 2003), co w dużej mierze obniża ich atrakcyjność turystyczną. W krajach wysoko rozwiniętych bardzo często nad jeziorami lokalizowane są osiedla drugich domów, czy tzw. domów na emeryturę. Skutkiem takiego procesu jest przekształcanie miejscowości wakacyjnych w zurbanizowane obszary (por. Kowalczyk, 2001; Truly, 2002; Mar-

Tab. 2. Typy turystyki jeziornej
Table 2. The types of lake tourism

Typ	Rodzaj turystyki	Charakterystyka	Przykłady jezior
1	Turystyka związana z samym jeziorem (lake <i>per se</i> is the draw)	najważniejsze jest samo jezioro, nieważny jest rozwój turystyki wokół jeziora, czy uprawiane aktywności turystyczne	Bajkał, Titicaca
2	Turystyka, której rozwój związany jest z jeziorem (lake is a resource on which tourism development is based)	rozwój turystyki związany jest z istnieniem jeziora, ale ważne są także inne atrakcje turystyczne	Europa: Como, j. Bodeńskie Ameryka Północna: Wielkie Jeziora, j. Tahoe, j. Okanagon, Japonia: j. Biwa oraz jeziora w południowej części Nowej Zelandii, czy w Chile
3	Turystyka, dla której jezioro jest tylko tłem, dodatkiem (lake is a desirable backdrop, an added opportunity or scenery)	jezioro jest walorem dodatkowym, uzupełniającym, nie jest podstawą doświadczenia turystycznego ani też rozwoju turystyki	Tanganika, Chautauqua

Źródło: opracowanie własne na podstawie Smith 2003, s. 15-17

Ryc. 1. Znaczenie jeziora oraz innych atrakcji turystycznych w poszczególnych typach turystyki jeziornej

Fig. 1. The importance of a lake and other tourism attractions in different types of lake tourism

Źródło: opracowanie własne

couiller i in., 2004). Proces ten nazywany jest w literaturze geograficznej jako urbanizacja turystyczna (Warszyńska i Jackowski, 1978; Kowalczyk, 2001; Kurek, 2007; Dziegieć, 1995; Liszewski, 1991). Według E. Dziegieć (1995) zmiany na obszarach wiejskich pod wpływem turystyki dotyczą przede wszystkim:

- użytkowania ziemi;
- układów przestrzennych, zmian w zabudowie i w infrastrukturze;
- struktury demograficznej i struktury zatrudnienia;
- pozycji danej miejscowości w sieci osadniczej.

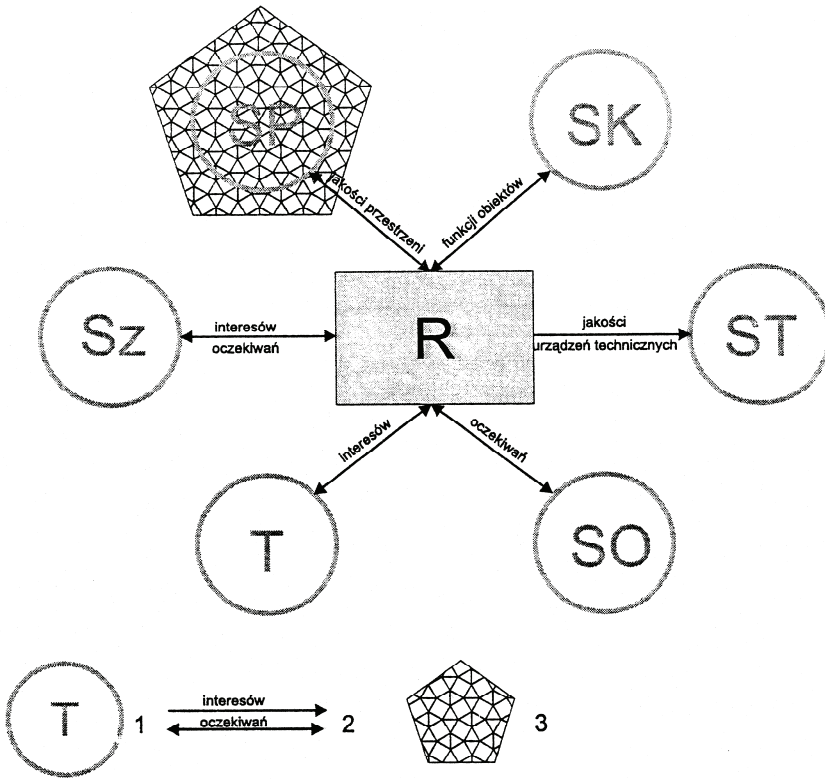
Omawiane zjawisko powoduje jeszcze większą presję na środowisko przyrodnicze, np. na skutek wylesiania obszarów (Haigh i in., 2004) lub innych zmian w użytkowaniu terenu (por. Hillman i in., 2003). Konsekwencją jest wzrost zanieczyszczenia i procesy sedymentacji w jeziorze. Zatem turystyka przyczynia się do zanieczyszczania ekosystemu jeziora, jednocześnie niszcząc jeden z ważniejszych (a może najważniejszy) walor turystyczny, jakim jest jakość środowiska przyrodniczego. Za przykład może posłużyć największe jezioro w Japonii – jezioro Biwa, które zaopatruje w wodę mieszkańców prefektur Shiga, Osaka, Kyoto i Hyogo, łącznie ok. 14 milionów osób (Yamamoto i Nakamura, 2004). Jednocześnie zjawisko rozprzestrzeniania się obszarów zurbanizowanych spowodowało problemy w użytkowaniu obszarami w sąsiedztwie jeziora oraz utrudniło ich kontrolę. Miało to konsekwencje m.in. w jakości ekosystemu jeziora.

Opisany wyżej przykład pokazuje, że różne sposoby wykorzystania jezior mogą być źródłem licznych konfliktów, nie tylko między różnymi formami gospodarowania, ale również w ramach ich wykorzystania turystycznego. Teoria konfliktu w turystyce związana jest z różnicami wartości oraz rozbieżności celów i interesów uczestników turystyki. Sytuacje konfliktowe mogą dotyczyć relacji (Kurek, 2007):

- turystyki ze środowiskiem przyrodniczym (konflikt człowiek-środowisko);
- turystyki z innymi funkcjami społeczno-gospodarczymi, czy ochronnymi na danym obszarze (konflikt funkcjonalny);
- między różnymi formami turystyki (konflikt wewnątrz turystyki);
- między grupami społecznymi (konflikt społeczny).

W odniesieniu do jeziornego systemu turystycznego D. Sołowiej i in. (1997) przeprowadzili identyfikację konfliktów (ryc. 2), zgodnie z koncepcją terytorialnych systemów rekreacyjnych (TSR).

Autorzy zwracają szczególną uwagę na jeziorny system turystyczny, który wchodzi w skład systemu przyrodniczego. Natomiast jego funkcjonowanie zależy bezpośrednio właśnie od zmian w jego jakości (Sołowiej i in., 1997). W systemie bardzo ważna jest strefa kontaktu wody z lądem, gdzie istnieje możliwość uprawiania najwięcej zajęć rekreacyjnych, w wodzie, czy na lądzie (Dedio, 1989). Jak twierdzi D. Sołowiej i in. (1997, za Bartkowskim) z powodu koncentracji

Objaśnienia: 1 – podsystemy (R – rekreant, SP – system przyrodniczy, SK – system kulturowy, ST – system techniczny, SO – system obsługi, T – stali mieszkańcy, Sz – system zarządzania); 2 – relacje, współzależności funkcjonalne, rodzaje konfliktów; 3 – związek jeziornego systemu rekreacyjnego z walorami przyrodniczymi

Ryc. 2. Położenie jeziora w terytorialnym systemie rekreacyjnym (TSR)

Fig. 2. The lake in a territorial recreational system (TSR)

Źródło: Sołowiej i in. 1997, s. 157

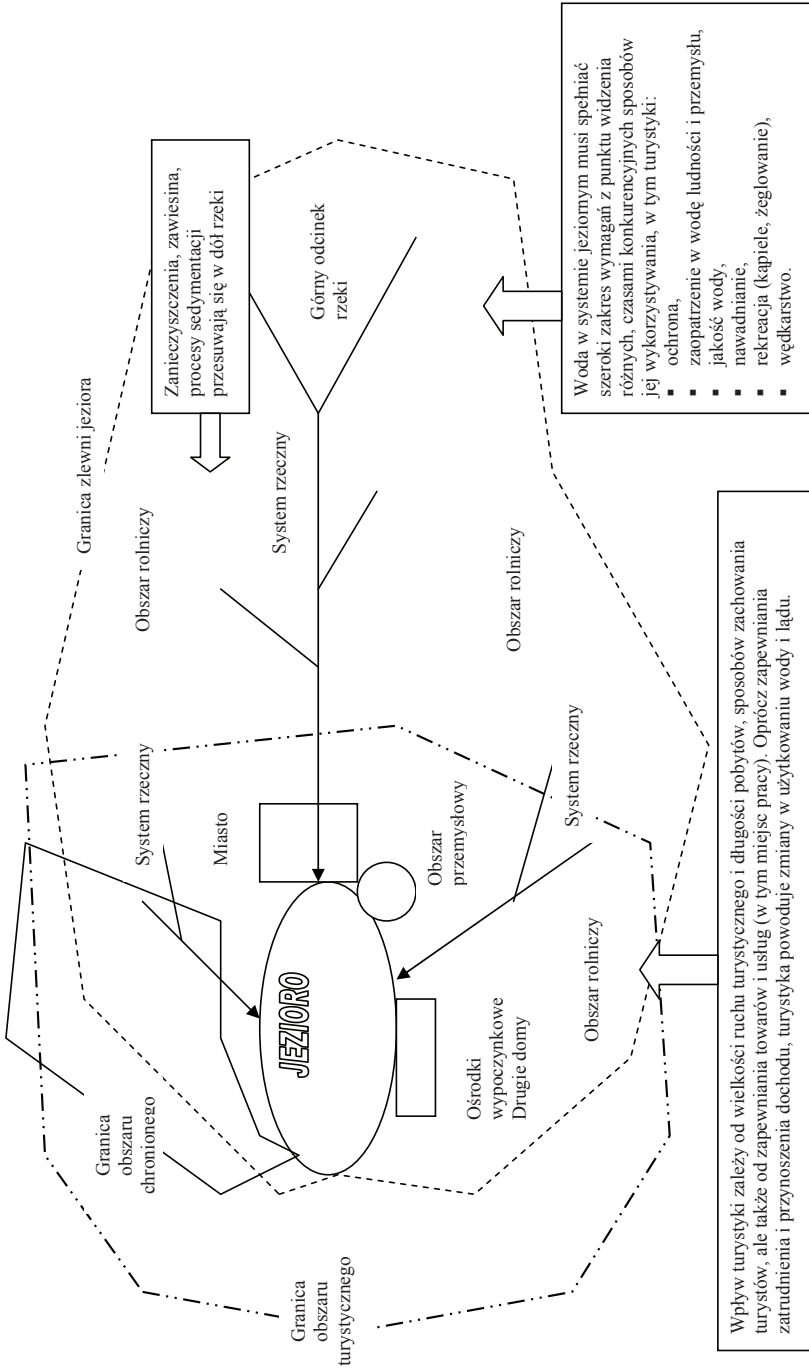
ruchu spacerowego, plażowego i kąpieliskowego jest ona najbardziej narażona na przeobrażenia i degradację środowiska przyrodniczego. Duża ilość ujawnionych konfliktów w tej strefie, nie zawsze oznacza dużej degradacji środowiska przyrodniczego i odwrotnie. Jest to związane z tym, że jeziorny system turystyczny narażony jest nie tylko na zmiany w bliskim sąsiedztwie, ale również na zmiany w całej zlewni. Ponadto, zgodnie z koncepcją terytorialnych systemów rekreacyjnych, zmiany jednego elementu wpływają na zmiany całości, ale żaden element nie ma wyłączności w oddziaływaniu na całość (Kurek, 2007). Wspomniana koncepcja powstała w latach 70. XX wieku, a za jej twórcę uważa się W. S. Preobrażenskigo. Terytorialny System Rekreacyjny tworzony jest przez

podsystemy, między którymi utrzymują się więzi organizacyjne, technologiczne, informacyjne, czy funkcjonalne (Liszewski i Baczwarow, 1998).

Konflikt człowiek-środowisko przyrodnicze w przypadku turystyki jest nieunikniony, ponieważ wynika z natury rozwoju turystyki, gdzie głównym celem jest udostępnianie walorów turystycznych dla często zwiększającego się ruchu turystycznego (Kurek, 2007). Zagadnienia te są szczególnie ważne w przypadku ekosystemu jeziora, który charakteryzuje się dużą wrażliwością na zmiany i bardzo łatwo można zaburzyć jego naturalną równowagę (por. Linjama i Tonder, 2003; Hall i Stoeffels, 2003; Róžański, 2003). Między innymi dlatego należy w sposób kontrolowany wykorzystywać walory turystyczne związane z jeziorem. Wiąże się to z ograniczeniami i ochroną przyrody. Niestety z punktu widzenia turystyki takie rozwiązania powodują spowolnienie jej rozwoju, a co się z tym wiąże zmniejszenie zysków. W ten uproszczony sposób powstają konflikty funkcjonalne, które można rozumieć jako sprzeczności celów i oczekiwań różnych grup wykorzystujących środowisko przyrodnicze (Kurek, 2007). Na podobnej zasadzie można mówić o konfliktach wewnątrz turystyki oraz konfliktach społecznych. W przypadku użytkowania turystyczno-rekreacyjnego jeziora, najczęściej zdarzają się konflikty pomiędzy poszczególnymi grupami użytkowników jeziora, np. kajakarze, wędkarze a użytkownicy łodzi motorowych (por. Hall i Harkonen, 2006; Hall i Shelby, 2000). Konflikty społeczne najczęściej dotyczą relacji między turystami a mieszkańcami danego obszaru (por. David, 2003; Hall i Stoeffels, 2003; Erkkilä, 2003).

C. M. Hall i T. Harkonen (2006) stworzyli kompleksowy model jeziornego systemu turystycznego (*lacustrine tourism system*). Według autorów składa się on z jeziora, plaży oraz wszelkiej infrastruktury turystycznej na obszarach przyległych, która wspiera znaczenie jeziora jako atrakcji turystycznej. System ten jest częścią systemu naturalnego, który ma większą powierzchnię, ponieważ obejmuje obszar zlewni danego jeziora (ryc. 3). W związku z tym, jak wspomniano wcześniej, jakość jeziora zależy nie tylko od procesów związanych z samym jeziorem, czy od uprawianych na nim aktywności, ale również od różnych czynników, które mają miejsce w dalszej odległości. W przypadku wielu jezior zmiany w użytkowaniu terenu stosunkowo daleko od samego jeziora, mogą mieć znaczny wpływ na jego ekosystem. Przykładami może być wspomniane wylesianie, ale również rolnictwo, czy ścieki komunalne i przemysłowe, które wpadają do rzeki znajdującej się w zlewni jeziora (por. Wynne i in., 2004). Dlatego efektywne zarządzanie, to nie tylko zarządzanie jeziorem, ale całą jego zlewnią.

W wielu przypadkach opisane wyżej podejście do zarządzania systemem jeziornym napotyka na problemy, które związane są z położeniem systemu na obszarze dwóch (lub więcej) jednostek administracyjnych (por. Gardiner, 2003; Constable, 2007). W związku z powyższym istnieje potrzeba współdzia-

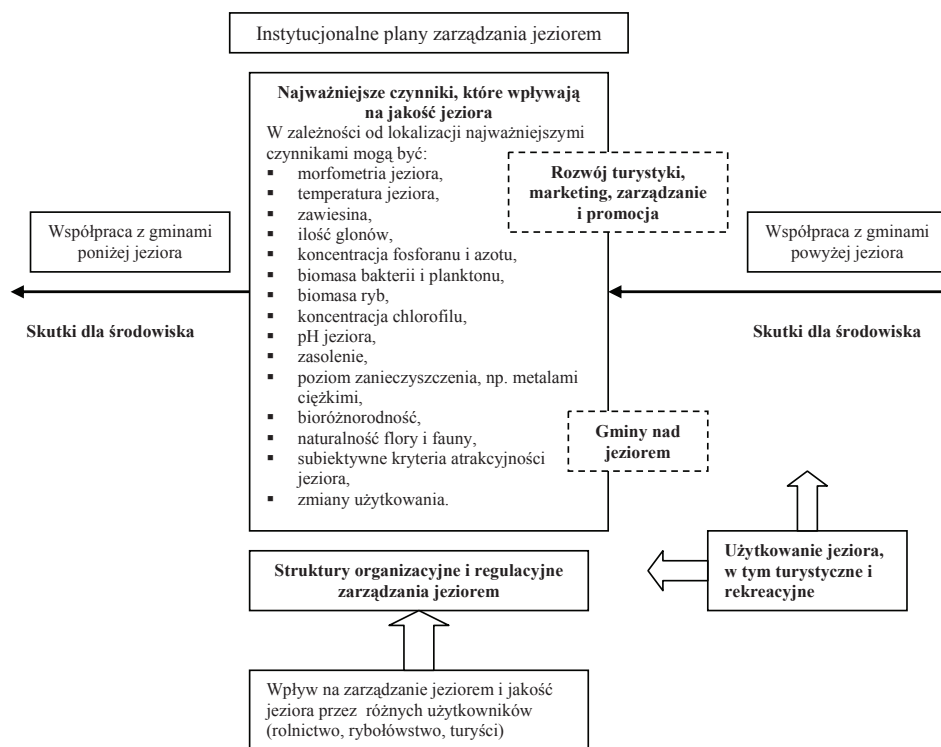

Ryc. 3. Turystyczny system jeziorny wg C.M. Hall i T. Harkonen
Fig. 3. Lacustrine tourism system acc. to C.M. Hall and T. Harkonen
 Źródło: opracowanie własne na podstawie Hall, Harkonen 2006, s. 13

łania wszystkich zainteresowanych stron i opracowywania kompleksowych strategii zarządzania (por. Hall i Harkonen, 2006; David, 2003; Linjama i Tonder, 2003; Hall i Stoeffels, 2003; Constable, 2007; Galgoczy-Nemeth, 2007; Hartig i in., 1998). Przykładem takiego projektu może być proces zarządzania i zagospodarowania rzeki Cisa (Tisza) i Jeziora Tisza na Węgrzech (David, 2003; 2007).

Kluczowe elementy w zarządzaniu systemem jeziornym przedstawia rycina 4. Ze względu na duże znaczenie jeziora z ekonomicznego, społecznego i środowiskowego punktu widzenia, staje się ono najważniejszym punktem strategii zarządzania (Hall i Harkonen, 2006).

Ryc. 4. Elementy w zintegrowanym zarządzaniu systemem jeziornym

Fig. 4. The elements in integrated management of lake system

Źródło: opracowanie własne na podstawie Hall i Harkonen, 2006, s. 15

Na przedstawionej rycinie podano najczęściej występujące czynniki, które mają wpływ na jakość jeziora. Ponieważ są one efektem użytkowania zarówno jeziora, jak i obszarów je otaczających, są specyficzne dla każdego obiektu. Informacje dotyczące użytkowania jeziora, podejmowanych aktywności turystyczno-rekreacyjnych, jak również cechy charakterystyczne samych użytkow-

ników są ważnymi elementami w budowaniu i rozwoju strategii zarządzania (por. Reed-Andersen i in., 2000). Innym, ważnym zagadnieniem jest percepcja, postrzeganie jeziora i krajobrazu, również w ujęciu historycznym (Dredge, 2001). Opinie turystów oraz mieszkańców dotyczące jakości środowiska są istotne, ponieważ często zdarza się, iż władze lokalne pomimo niekorzystnych wyników badań, nie podejmują żadnych działań dopóty, dopóki opinia publiczna nie wyrazi zaniepokojenia sytuacją (por. Thomas, 2004). Dlatego, według R. L. Thomasa (2004), w zintegrowanym zarządzaniu systemem jeziornym występują trzy grupy: politycy, naukowcy i mieszkańcy.

Podsumowując powyższe rozważania należy podkreślić, że złożony charakter systemu jeziornego wymaga kompleksowego podejścia, w którym turystyka jest jednym z elementów (ale bardzo ważnym!). Charakterystyczną cechą turystyki jeziornej jest jej złożoność i interdyscyplinarność. Stephen Smith (2003) proponuje pięć podejść badawczych w turystyce jeziornej oraz podaje przykłady problemów badawczych, które mogłyby być przedmiotem badań w poszczególnych perspektywach:

1. Turystyka jeziorna jako doświadczenie ludzkie (*human experience*).
  - Jakie są motywacje turystów przyjeżdżających nad jezioro? (samo jezioro, formy turystyki, które można uprawiać nad jeziorem, inne zasoby).
  - Jakie jest znaczenie jakości wody, głębokości, dostępności, cech linii brzegowej, flory i fauny w jakości doświadczenia turystyczno-rekreacyjnego nad jeziorem?
  - Jakie są psychologiczne źródła i mechanizmy terapeutycznego oddziaływania jeziora oraz inspiracji? (np. dla poetów).
2. Turystyka jeziorna jako zjawisko społeczne (*social phenomenon*).
  - Jak można pogodzić oczekiwania różnych grup użytkowników?
  - W jaki sposób lokalna społeczność przystosowuje się (lub nie) do sezonowego napływu turystów?
  - Wiara w istnienie potworów w jeziorze jako atrakcja dla pewnych grup turystów (np. jezioro Loch Ness i potwór Nessie, Jezioro Okanagan i potwór Ogotopo, jezioro Manitoba i potwór Manipogo).
3. Turystyka jeziorna jako zjawisko geograficzne (*geographic phenomenon*).
  - Sposób rozwoju turystyki i infrastruktury turystycznej wokół jeziora.
  - Znaczenie sztucznych zbiorników wodnych dla różnych celów, w tym również dla turystyki i rekreacji.
  - Wpływ zmian klimatu na jeziora (np. na poziom wody w jeziorze).
4. Turystyka jeziorna jako użytkownik zasobów (*resource user*)
  - Konflikt wewnątrz turystyki (pomiędzy różnymi użytkownikami, ale również pomiędzy miejscami uprawiania turystyki jeziornej) oraz konflikt między turystyką a innymi działami gospodarki, np. leśnictwem, ale również ochroną środowiska. Badania dotyczące źródeł konfliktów,

możliwości ich rozwiązywania, czy tworzenia odpowiednich strategii zarządzania powinny być głównymi w tym podejściu.

5. Turystyka jeziorna jako zasób (*resource*).

- Turystyka jeziorna jest sama w sobie gospodarczym zasobem. Postrzegana jako alternatywa dla innych działów gospodarki, szansa na rozwój społeczno-gospodarczy obszarów.

Niezależnie od kwestii jednoznaczności i rozłączności tej klasyfikacji wymienione podejścia badawcze wskazują wyraźnie, że studia nad turystyką jeziorną powinny być prowadzone z punktu widzenia różnych perspektyw badawczych.

Literatura

- Choiński A., Borkowski G., 2008, Waloryzacja jezior dla potrzeb turystyki i wypoczynku [w:] Młynarczyk Z., Zajadacz A. (red.) *Uwarunkowania i plany rozwoju turystyki, tom I, Przyrodnicze zasoby turystyczne i metody ich oceny*, Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu, Poznań.
- Constable P., 2007, The challenge of France's "Great Lake Project" [w:] Nemeth A., David L. (red.) *Handbook of lakes and reservoirs. A sustainable vision of tourism*, Karoly Robert College, Gyongyos, 26-33.
- Curtis J. A., 2003, Demand for water-based leisure activity, "Journal of Environmental Planning and Management" 46, 1, 65-77.
- David L., 2003, Ecotourism as a new sustainable tourism development strategy at lake Tisza, in Hungary [w:] Harkonen T. (red.) *International lake tourism conference*, Savonlinna, 27-43.
- David L., Nagy Z., Gergely S. 2007, New Vasarhelyi Plan – reservoirs for tourism along River Tisza in Hungary [w:] Nemeth A., David L. (red.) *Handbook of lakes and reservoirs. A sustainable vision of tourism*, Karoly Robert College, Gyongyos, 34-41.
- Dedio T., 1989, Atrakcyjność jezior obszaru młodogłacjalnego dla rekreacji (na przykładzie jezior Polski Północno-Zachodniej), „Przegląd Geograficzny”, 61, 1-2, 77-96.
- Dredge D., 2001, Leisure lifestyles and tourism: socio-cultural, economic and spatial change in Lake Macquarie, "Tourism Geographies", 3, 279-299.
- Drzewiecki M., 1998, Pojęcie turystyki wiejskiej, „Turyzm”, t. 8, z. 1, 21-27.
- Dziegieć E., 1995, Urbanizacja turystyczna terenów wiejskich w Polsce, „Turyzm”, t. 5, z. 1, 5-51.
- Erkkilä D. L., 2003, Local considerations in marketing and developing lake destination areas [w:] Harkonen T. (red.), *International lake tourism conference*, Savonlinna, 247.
- Galgoczy-Nemeth A., 2007, Lakes as natural and artificial conditions in North-Hungary [w:] Nemeth A., David L. (red.) *Handbook of lakes and reservoirs. A sustainable vision of tourism*, Karoly Robert College, Gyongyos, 56-64.

- Gardiner K. M., 2003, Unfulfilled lakes [w:] Harkonen T. (red.) *International lake tourism conference*, Savonlinna, 33-43.
- Gartner W. C., 2003, Planning and management of lake destination development [w:] Harkonen T., (red.), *International lake tourism conference*, Savonlinna, 175-189.
- Goossen M., 2003, Lake tourism in the Netherlands [w:] Harkonen T. (red.) *International lake tourism conference*, Savonlinna, 45-53.
- Haigh M. J., Lansky L., Hellin J., 2004, Headwater deforestation: a challenge for environmental management, "Global Environmental Change", 14, Supplement, 51-61.
- Hall C. M., Harkonen T. 2006, Lake tourism: an introduction to lacustrine tourism systems [w:] Hall C. M., Harkonen T., (red.), *Lake tourism. An integrated approach to lacustrine tourism systems*, Aspects of tourism, 32, Channel View Publications, Clevedon, Buffalo, Toronto, 3-26.
- Hall C. M., Stoeffels M., 2003, Lake tourism in New Zealand: an overview [w:] Harkonen T., (red.), *International lake tourism conference*, Savonlinna, 235-243.
- Hall T., Shelby B., 2000, *Temporal and spatial displacement: evidence from a high-use reservoir and alternate sites*, Journal of Leisure Research, 32, 4, 435-456.
- Hartig J. H., Zarull M. A., Heidtke T. m., Shah H., 1998, Implementing ecosystem-based management: Lessons from the Great Lakes, "Journal of Environmental Planning and Management", 41, 45-75.
- Hillman M., Aplin G., Brierley G., 2003, The importance of process in ecosystem management: Lessons from the Lachlan catchment, New South Wales, Australia," Journal of Environmental Planning and Management", 46, 2, 219-237.
- Kowalczyk A., 2001, *Geografia turystyki*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Kurek W., (red.), 2007, *Turystyka*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Linjama R., Tonder M., 2003, Recommendations for sustainable tourism development in Lake Pihlajavesi area [w:] Harkonen T., (red.), *International lake tourism conference*, Savonlinna, 133-147.
- Liszewski S., 1991, Przemiany przestrzeni wiejskiej w Polsce w ostatnim czterdziestoleciu. Przyczyny – skutki – formy [w:] *Przemiany przestrzeni wiejskiej w Polsce i we Francji pod wpływem urbanizacji turystycznej*, Acta Universitatis Lodzianensis, Folia Geographica, 14, 7-19.
- Liszewski S., Baczwarow M., 1998, Istota i właściwości przestrzeni rekreacyjno-turystycznej, „Turystyka”, 8, 1, 39-67.
- Marcouiller D. W., Kim K., Deller S. C., 2004, Natural amenities, tourism and income distribution, "Annals of Tourism Research", 31, 4, 1031-1050.
- Odada E. O., 2004, Basic research on the world's lakes lags far behind similar research on the oceans, "Lakes & Reservoirs: Research and Management", 9, 161-162.
- Potocka I., 2007, *Z badań nad turystyką w rynnice jezior Kórnicko-Zaniemyskich*, Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej, z. 28, PAN, Biblioteka Kórnicka, Kórnik, 37-60.
- Reed-Andersen T., Bennett B. M., Jorgensen B. S., Lauster G., Lewis D. B., Nowacek D., Riera J. L., Sanderson B. L., Stedman R., 2000, Distribution of recreational boating across lakes: Do landscape variables affect recreational use?, "Freshwater Biology", 43, 439-448.
- Różański S., 2003, Quality of the environment for recreational purposes illustrated by the lake water. The role of monitoring [w:] Harkonen T. (red.) *International lake tourism conference*, Savonlinna, 149-157.

- Smith S., 2003, Lake tourism research: themes, practice, and prospects [w:] Harkonen T., (red.), *International lake tourism conference*, Savonlinna, 13-25.
- Sołowiej D., Kozłowska M., Sasiadek W., 1997, Identyfikacja konfliktów człowiek-środowisko przyrodnicze w jeziornych systemach rekreacyjnych [w:] Choiński A., (red.), *Wpływ antropopresji na jeziora*, Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu, Poznań-Bydgoszcz.
- Stedman R. C., Ventela A. M., Arvola L., Helminen H., Sarvala J. 2003, Lake quality and sense of place: a comparison of Finland and The United States, with implications for tourism development [w:] Harkonen T. (red.) *International lake tourism conference*, Savonlinna, 159-169.
- Thomas R. L., 2004, Management of freshwater systems: The interactive roles of science, politics and management, and the public, "Lakes & Reservoirs: Research and Management", 9, 65-73.
- Tikkanen I., 2003, Classification of lake tourism activities in Finland: a resource approach [w:] Harkonen T. (red.) *International lake tourism conference*, Savonlinna, 287-303.
- Truly D., 2002, International retirement migration and tourism along the Lake Chapala Riviera: developing the matrix of retirement migration behaviour, "Tourism Geographies", 4, 3, 261-281.
- Warszyńska J., Jackowski A., 1978, *Podstawy geografii turystyki*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Wynne D., Shteinman B., Hochman A., Ben-Dan T. B., 2004, The spatial distribution of enteric bacteria in the Jordan River-Lake Kinneret contact zone, "Journal of Toxicology and Environmental Health", A, 67, 1705-1715.
- Yamamoto K., Nakamura M., 2004, An examination of land use controls in the Lake Biwa watershed from the perspective of environmental conservation and management, "Lakes & Reservoirs: Research and Management", 9, 217-228.

Summary

The importance of the lake in tourist-recreational experience was the basis for the name "lake tourism" given to tourism related to lakes. The notion is widely used in English-language literature. Based on the analysis of literature, the definition of the phenomenon has been presented. Depending on the importance of the lake in the tourist experience, three types of lake tourism have been distinguished. One of the characteristic features of lake tourism is its complexity and interdisciplinary character. For that reason, studies of lake tourism can be conducted from various research perspectives. In the paper, several possible research approaches have been presented, together with sample problems which could be the topics of research from various points of view.